

Van hitetek, van bennetek remény, hogy mindannyian Jézus tanítványai és követői lehettek és hogy ti vagytok a földnek sava s a világnak világossága?

Elhunyt nagy püspökünk életében csaknem 100 év áll előttetek s e nagy idő régi hazánkban, Magyarországon is és új hazánkban, Romániában is nemzete mellett az Istenország művelésére szenteltetett.

Édes szülőföldünkön, itt Erdélynek völgyes-bérces ölében ezernyi-ezer unitárius szív dobban ma össze s szorongó érzéssel várja a megújulásnak bűbajos szózatát.

Vajjon e nép mikor lesz és lesz-e valaha a földnek sava és a világ világossága?

Töletek, mindanyiunktól függ, hogy nagy elődeink nyomdokán haladva, Jézushoz, az emberi eszményhez s népünk egyéneiben testvéreinkhez közelebb juthassunk.

Közelebb juthassunk s velük maradhassunk mindörökké

Ámen.

II.

— Délután a városi Vigadóban. —

Dr. Szent-Iványi József egyházi főgondnok megnyitó beszéde.

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim!

Kegyelethes érzések közt jöttünk össze, hogy áldozzunk néhai Ferencz József unitárius püspök nagy emlékének. Önzetlen meleg érzést látni ma ritka és megható és én megható szívvel üdvözlöm Önöket ezen emlékezésre, elmélkedésre rendelt alkalommal.

Három hónappal ezelőtt, egy zimankós sötét téli reggelen örök álomra hunyta le fáradt szemeit egy szent életű aggastyán; akkor kondult meg a hajnali harangszó s annak szárnyain szállt vissza fehér lelke az Egek Urához . . .

Gyászoltunk, sirtunk, eltemettük s ez a temetés a régi Erdély fővárosát bámulatba ejtő fejedelmi pompával történt meg. Pedig mi, a közvetlen család mellett legmélyebben gyászolók, csak a könnyeinket adtuk hozzá s az árván maradt gyermek fájdalmának őszinte szavait és elámulva kezdtünk jelet-jele látni . . . a mi gyászunk nő, terjed, mint egy télvégi áradás . . . mind többen és többen

jönnek... mind többen és többen sírnak... Államhatalom, egyházak és társadalom, katona és polgár, román és szász, Erdély és külföld magyarsága, keresztény és nem keresztény, öreg és ifjú nyújtott egy-egy babérágat, ejtett egy-egy könnyet a ravatalnál... könnyes emlékezés jött a tengeren túlról.

A törékeny, gyenge testet befogadta a házsongárdi temető fekete anyaföldje s amikor a fagyos téli szélről fázósan, könnyes szemekkel állottunk a sírgödörnél, valahogy egy ámuló döbbenetes érzésünk támadt: itt sokkal több történt, mint egy aggastyán családfőnek, egy Európa keletén élő kis egyház fejének örök pihenőre térése!

A hátramaradtak ilyent nem rendezhetnek... ezt Ő rendezte el, csaknem két emberöltő lankadatlan munkájával, szíve vérével, örömei és fájdalmai könnyével ápolva, növelve, öntözve azt a babérfát, aminek ágaiból font tiszteletadással kísérték ki az utolsó útra!

A hétköznapi átlagembert eltemetik a hozzátartozók, Őt eltemették a minden kivételes tiszteletadást megérdemlő saját belső nagy emberi értékei!

És van abban valami végzetszerű, hogy akit a sors földi életében az unitárius egyház legfőbb papjává rendelt, elhivatott munkáját a testi életen túl is folytatja... így akarta lelkének nagy ereje, hogy tovább munkáljon a mi lelkeinkben: egyenesen rákötelezzen minket arra, hogy gondolkozzunk, töprengjünk, kutassuk, mik voltak puritán hosszú életének azok a fényességei, amik nem csak őt magát, hanem általa egyházunkat is megvilágították az ország határain belül és kívül is?

Ami közben keressük ezeket az értékeket, hoz ez is, az is egy-egy emléket, adatot és ez a keresés nemesít, ez a keresés összeforraszt... keresi külön a hideg efme, külön a meleg szív. Aztán keresik együtt s ez a multban járó munka megnevesíti, acélozza, előbbre viszi a keresőket, építi azt, amit építenünk kell: unitarizmusunkat és magyarságunkat!

Igy vezet ő minket most is és így szolgál ő most is.

Ezekben a nagyvonalú koncepciókban látom én a Ferencz József püspök igazi nagyságát, felüllandülését az átlag emberen, hogy úgy tudott átélni egy majdnem évszázadot átfogó életet öntudatos krisztusi mentalitással, melegséggel és tisztasággal, hogy a Róla való emlékezés ezen órájában mindnyájunk szívét forró, büszke önérzet hatja át, hogy ez a nemes, nagy lélek a mienk volt!

Emlékünnepélyünket megnyitom. Dr. Borbély István kollégiumi igazgató úr fogja emlékbeszédét megtartani.

Ferencz József unitárius püspök emlékezete.

Mondotta: **Dr. Borbély István** a kolozsvári unitárius kollégium igazgató-tanára.

Még nem rokkant le a sírdomb a házsongárdi fenyők alatt; szép hangjának drága csengése még a fülünkben; még úgy beszélünk róla, mint „a püspök úr“-ról s — íme, már emlékezünk. Törékeny alakja még szemünk előtt, bölcsességét még érezzük s mégis egész lénye már a történelemé.

Ferencz József unitárius püspök sírján még nem nyitak ki az első virágok s Egyháza már építi dicsőségének soha el nem múló emlékoszlopát.

Midőn, ez ünnepi órában, a Magyar Unitárius Egyház nevében, róla emlékezem, lelkemet a megszentelt bánatnak fenséges szomorúsága tölti el.

Mi mindent veszítünk el benne, most érezzük csak!

Jó ember volt, mert mindenkivel okosan tett jót. Bölcs ember volt, mert szívén keresztül gondolkozott. Nagy ember volt, mert egész ember volt. Benne a jó, a bölcs és a nagy ember egy volt. Nemcsak főpásztora volt népének, hanem lelkiismerete is; nemcsak főpapja, hanem igazán Isten szavának tolmácsa. Hivatalában méltóságteljes kormányzó, magánérintkezésben szíves jóbarát. Ajtaja mindig nyitva állott, hozzá bejutni nem kellett közbenjáró. Nagyságában egyszerű, bölcsességében szíves, jóságában megnyerő s mégis mindenkor tiszteletet parancsoló úr volt.

A vele egyidősökön túlnőtt képességei által; az ifjabb nemzedék fölé emelte kora. Hozzá mérve mindenki törpének, epigonnak érezte magát. Benné egy évszázad váit testté, mi csak minden-
napunknak terhét viseljük.

Milyen csodálatos volt az ő százada!

Egyéves kisgyermek volt a megboldogult, midőn Vörösmarty minden idők számára megírta magyar végrendeletét:

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, halnod kell.